

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 11, 2020 | 26.11.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.89](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.89)

УДК. 336.71

О. А. Коваль,
к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-6471-6564
І. Р. Прищенко,
магістрант, Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-8819-2208

УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ БАНКУ

O. Koval
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, National University «Zaporizhzhia Polytechnic»
I. Pryshchenko
Master student, National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

BANK'S OWN CAPITAL MANAGEMENT

Стаття присвячена дослідженню власного капіталу банківської установи та особливостей менеджменту у галузі власних ресурсів. У статті дано визначення поняття «управління власним капіталом банку». Розглянуто механізм управління капіталом банку та його складові. Проведено аналіз вартості, структури та достатності власного капіталу АТ «Ощадбанк». Визначено ефективність управління капіталом з використанням нормативів НБУ. Представлені основні принципи та напрямки ефективного управління капіталом банку на прикладі АТ «Ощадбанк». Визначено зміст нормування діяльності комерційних банків; проаналізовано перелік економічних нормативів та порядок їх обчислення; досліджено граничні межі нормативів та необхідність їх дотримання; оцінено рівень дотримання нормативів власного капіталу та динаміку розміру власного капіталу у останні роки діяльності банку дослідження.

Визначено структурні елементи власного капіталу та їх значення; проаналізовано склад джерел формування власних ресурсів та їх структуру; оцінено динаміку розмірів власних ресурсів у розрізі їх структурних частин; досліджено тенденції змін у структурі джерел формування власних ресурсів аналізованої банківської установи, а також визначено ступінь оптимальності структури капітальної бази.

У статті розроблено та рекомендовано напрями розвитку системи менеджменту власних ресурсів досліджуваної банківської установи задля розвитку його функціонування та зростання рівня його фінансової стійкості не тільки у поточному періоді, але й у довготерміновій перспективі. Підсумовано важливість та необхідність менеджменту у сфері власних ресурсів та ступеня впливу його раціональності на рівень успішності роботи комерційних банків.

Проведено аналіз методології відповідних органів, які здійснюють банківський нагляд та здійснюють контроль у сфері банківської діяльності, а саме на норми Національного банку

України, а також були виконані питання оцінки структури та динаміки капіталу АТ «Ощадбанк» для 2015-2019 рр.

The article is devoted to the study of the equity of a banking institution and the features of management in the field of own resources. The article defines the concept of "bank equity management". The mechanism of bank capital management and its components are considered. An analysis of the value, structure and adequacy of equity of JSC "Oschadbank". The efficiency of capital management with the use of National Bank of Ukraine standards is determined. The basic principles and directions of effective bank capital management are presented on the example of JSC "Oschadbank".

The content of rationing of activity of commercial banks is determined; the list of economic standards and the order of their calculation are analyzed; the limits of norms and the necessity of their observance are investigated; the level of compliance with equity standards and the dynamics of the amount of equity in recent years of the research bank.

The structural elements of equity and their significance are determined; the composition of sources of formation of own resources and their structure are analyzed; the dynamics of the sizes of own resources in a cut of their structural parts is estimated; the tendencies of changes in the structure of sources of formation of own resources of the analyzed banking institution are investigated, and also the degree of optimality of structure of capital base is defined.

The article develops and recommends the directions of development of the management system of own resources of the researched banking institution for the development of its functioning and growth of its level of financial stability not only in the current period, but also in the long run. The importance and necessity of management in the field of own resources and the degree of influence of its rationality on the level of success of commercial banks are summarized.

The analysis on the methodology of corresponding organs that conduct a bank supervision and conduct control in the field of bank activity, namely on the norms of National Bank of Ukraine, and also questions of estimation of structure and dynamics of capital of JSC "Oschadbank" for 2015-2019 have been performed.

Ключові слова: капітал; власний капітал; нормативи капіталу; джерела власних ресурсів; управління власним капіталом.

Key words: capital; equity; capital ratios; sources of equity; equity management.

Постановка проблеми. Трансформації банківської системи України спричинили нагальну потребу в оптимізації діяльності банків у галузі мобілізації та спрямування фінансових ресурсів. Ймовірність понесення збитків у галузі кредитних операцій спричиняє першочергову потребу у розробленні системної політики банку, в якій ключову роль відіграє менеджмент власних ресурсів.

Успішний процес менеджменту власних ресурсів, а не виключно контролінг його присутності є базовим фактором у сприянні стабільному зростанню банку із врахуванням актуальних умов ринкового середовища. Тоді як результативний менеджмент у сфері власної ресурсної бази визначається методом забезпечення високого ступеня його конкурентоздатності та безпеки.

Тобто, актуальність вивчення банківської діяльності у сфері менеджменту власним капіталом є цілком важливою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика капіталізації національних комерційних банків, система менеджменту та створення його раціонального розміру та ймовірні напрями зростання власної ресурсної бази вітчизняних банківських установ досліджені у працях таких науковців як: А. Герасимович, О. Дзюблюк, О. Лаврушина, А. Мороз, Л. Примостка, та інших.

Проте, із врахування масштабних досліджень вчених у даній сфері, ще й досі не вирішеними залишаються аспекти у сфері оптимального формування нарощування власної ресурсної бази комерційних банків.

Мета статті полягає у реалізації дослідження в галузі системи менеджменту власними ресурсами банківської установи АТ «Ощадбанк», оцінка оптимальності джерел її формування та успішності напрямів використання, а також аналіз рівня дотримання нормативів капіталу банку аналізу та розробка напрямів вдосконалення у сфері управління власною ресурсною базою банків.

Виклад основного матеріалу. Успішність банківських установ у сфері менеджменту власних ресурсів певним чином спричиняється особливостями державного регулювання достатності власної ресурсної бази комерційного банку у ролі НБУ [4].

У вітчизняній банківській системі перед національними комерційними банками встановлені два ключові нормативи, що відносяться до бази власних ресурсів [2]:

1) Н1 - регулятивний капітал, не менше 200 млн грн.;

2) Н2 - норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу, не менше 10 відсотків.

З метою відповідності власної капітальної бази досліджуваного банку станом на 01.10.2020 року проаналізуємо у таблиці 1 рівень відповідності економічним нормативам НБУ.

Таблиця 1.
Ступінь виконання АТ «Ощадбанк» економічних нормативів

Норматив	Значення	Критична межа
Н1 (тис. грн)	17 983 862	20 млн. грн.
Н2 (%)	18,69	> 10%

Джерело: розроблено автором на основі фінансової звітності банку [5]

На базі таблиці 1 визначаємо, що регулятивний капітал (Н1) являється одним із базових показників функціонування комерційного банку, ключовою метою якого є забезпечення нівелювання несприятливих впливів різного роду ризиків, яким піддається будь-яка банківська установа під час функціонування на ринку, та виконує захисну функцію вкладів, забезпечує високий рівень фінансової стійкості та стабільності банківської діяльності. Регулятивний капітал банку включає [1]:

- основний капітал;
- додатковий капітал.

Також норматив регулятивного капіталу коригується на відвернення та згідно із чинним законодавством визначає мінімальний обсяг регулятивного капіталу (Н1) - не менше 200 млн. грн.

У АТ «Ощадбанк» норматив регулятивного капіталу складає 17 983 862 тис. грн. Тобто, власні ресурси банку аналізу значно перевищують встановлений НБУ нормативний розмір та можна зробити такий висновок, що норматив АТ «Ощадбанку» відповідає нормативам НБУ.

2. Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (Н2), що запроваджений задля нівелювання надмірного перевищення передачі комерційним банком ризику кредитування та ризику неповернення банківських активів на кредиторів і вкладників комерційного банку.

Норматив Н2 розраховується у вигляді співвідношення регулятивного капіталу та сукупних активів і відповідних позабалансових засобів, що коригуються на розмір сформованих резервів за активними операціями та на розмір забезпечення кредитів (розміщень у боргові види цінних паперів) безумовним зобов'язанням або грошовим покриттям у формі застави майнових прав і зважених за рівнем ризику кредитування [3].

Нормативне значення показника Н2 повинно бути не менше 10 відсотків. У АТ «Ощадбанк» норматив складає 18,69%. Можемо підсумувати, що і інший норматив власних ресурсів для досліджуваного комерційного банку значно перевищує нормативне значення та свідчить про достатність власної ресурсної бази досліджуваної банківської установи. Тобто, можна зробити такий висновок, що норматив АТ «Ощадбанку» відповідає нормативам НБУ.

Окрім виконання нормативів власного капіталу, для будь-якої банківської установи важливим у системі менеджменту, для прийняття виважених рішень є дослідження та оптимізація джерел формування власної ресурсної бази та їх структури.

У таблиці 2 проаналізуємо динаміку власної ресурсної бази АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 роках та дослідимо склад його джерел.

Таблиця 2.
Оцінка складу та динаміки власних ресурсів АТ «Ощадбанк» у 2015-2019 роках

Активи	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зростання 2019/2015, %
Власний капітал (тис. грн.)						
Акціонерний капітал (тис. грн.)	30153460	35108980	49724980	49724980	49724980	64,91
Резерв переоцінки будівель (тис. грн.)	1193252	1820998	1822086	1821887	1817194	52,29
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу (тис. грн.)	-800037	576751	725456	215554	1018205	-227,27
Непокритий збиток (тис. грн.)	-23206271	-21762065	-21020893	-33219707	-33008471	-42,24
Усього власного капіталу (тис. грн.)	7340404	15744664	31251629	18542714	19551908	166,36
Усього активів (тис. грн.)	15913301 1	210607214	233842496	217751969	249101121	56,54

Джерело: розроблено автором на основі фінансової звітності АТ «Ощадбанк» [5]

На базі таблиці 2 підсумуємо, що динаміка розміру власного капіталу позитивна та вказує на зростання його розміру у 2019 році на 166,36%, також можемо підтвердити її позитивність перевищенням темпу росту власного капіталу над темпом росту активів комерційного банку на 109,82%.

У складі власного капіталу негативною динамікою відзначився резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу, що зумовлено зменшення їх розміру. Також негативною динамікою відзначився непокритий збиток, що вже є негативною тенденцією та вказує на неуспішне розміщення власних ресурсів, відображенням чого є негативні результати роботи в цілому.

Однак можемо відзначити, що така ситуація зумовлена неефективністю менеджменту виключно у 2018 році, стабілізація чого відбувається станом на 2019 рік, свідченням чого є незначна позитивна динаміка непокритого збитку у 2019 році у зіставленні із 2018 роком на 0,64%.

Структуру власних ресурсів у 2015-2019 роках та їх питому вагу у активах представимо у таблиці 3.

На основі таблиці 3 підсумуємо, що структура власної ресурсної бази є неоптимальною та вказує на незначну частку власних ресурсів у активах банку, що коливається в межах від 4 до 13%. Така ситуація в основному зумовлена значними розмірами непокритого збитку, що у 2019 році перевищує навіть власний капітал банку.

Таблиця 3.
Дослідження структури власної ресурсної бази та її долі у активах банку аналізу

Активи	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік	2019 рік	Темп зростання 2019/2015, %
Власний капітал						
Акціонерний капітал	410,79	222,99	159,11	268,16	254,32	-38,09
Резерв переоцінки будівель	16,26	11,57	5,83	9,83	9,29	-42,83
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	-10,90	3,66	2,32	1,16	5,21	-147,78
Непокритий збиток	-316,14	-138,22	-67,26	-179,15	-168,82	-46,60
Усього власного капіталу	4,61	7,48	13,36	8,52	7,85	70,16

Джерело: розроблено автором на основі фінансової звітності АТ «Ощадбанк» [5]

Таким чином, підсумуємо, що відповідність нормативам капіталу досліджуваного банку досягається виключно за рахунок акціонерного капіталу, що станом на 2019 рік перевищує власний капітал у 2,5 рази.

Така структура власної ресурсної бази повинна бути у першочерговому порядку вирівняна за рахунок наступних заходів у системі менеджменту власного капіталу [7]:

1) нарощення власних ресурсів за рахунок повного покриття непокритого негативного підсумку попередніх періодів та формування нерозподіленого прибутку. З метою реалізації даного напрямку першочерговим є забезпечення зростання рівня прибутковості діяльності банку, що потребує злагодженої роботи менеджменту власним капіталом із кредитним та іншими комітетами.

2) вдосконалення діяльності у галузі формування резервних фондів задля захисту від ймовірних небезпек у діяльності та формування високого рівня фінансової безпеки;

3) розвиток інвестиційної галузі функціонування, що забезпечить зростання рівня прибутковості роботи досліджуваного банку, а, відповідно, і нарощення власної ресурсної бази;

4) розвиток системи фінансового контролінгу з метою виявлення помилок, відхилень та ліквідації чи нівелювання ризиків у режимі реального часу.

Висновки. Підвищення ступеня ефективності менеджменту власної ресурсної бази комерційних банків у актуальних умовах нестабільності економіки є базовим фактором формування стійкої фінансової безпеки банку та його надійності як для вкладників, так і для національної економіки країни в цілому.

Процес менеджменту власними ресурсами повинен здійснюватися на основі обґрунтованих та відповідних характеру роботи певного комерційного банку методів, інструментів та першочергово на базі дослідження та управління несприятливими чинниками впливу та своєчасним і повноцінним використанням прихованих резервів та можливостей.

Список літератури.

1. Єпіфанов А. О. Операції комерційних банків: навч. посіб. / А.О. Єпіфанов, Н. Г. Маслак, І. В. Сало. — Суми: Університетська книга, 2017. — 523 с.
2. Коваленко В. Проблеми капіталізації та оцінювання достатності капіталу Банку / В. Коваленко, О. Крухмаль, Ж. Торяник //Актуальні проблеми економіки . — 2017. — N8(122). — С. 276–285.
3. Міщенко В. І. Банківські операції : підручник / В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янська, О. Г. Коренева. – 2ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2017. – 796 с.
4. Мороз А. М. Банківські операції: підручник. — 2ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна. — К.: КНЕУ, 2018. — 476 с.
5. АТ «Ощадбанк» : офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.oschadbank.ua/ua/>

6. Савлук М. І. Банківські операції : підручник / М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна – 3є вид., перероб. і доп. – К. – КНЕУ, 2018. – 608 с.
7. Савлук С. В. Власний капітал як запобіжник втрати ліквідності банку/ С. В. Савлук // Банківська справа. — 2018. — № 2. — С. 55–62.
8. Уразова С. Устойчивость банковской системы: теоретические и методологические аспекты/ С. Уразова // Банковское дело. — 2016. — № 12. — С. 26–32.

References.

1. Yepifanov, A. O. Maslak, N. H. and Salo, I. V. (2017), *Operatsii komertsijnykh bankiv* [Operations of commercial banks], Sumy, Ukraine.
2. Kovalenko, V. Krukmal, O. and Toryanyk J. (2017) “Problems of capitalization and capital adequacy assessment of the Bank”, *Actual problems of economy*, vol. 8(122), pp. 276-285.
3. Mischenko, V. I. Slav'ians'ka, N. H. Korenieva, O. H. (2017), *Bankivs'ki operatsii* [Banking operations], 2nd ed, Znannya, Kyiv, Ukraine.
4. Moroz, A. M. Savluk, M. I. and Pukhovkina, M. F. (2018), *Bankivs'ki operatsii* [Banking operations], 2nd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. The official site of Oschadbank (2020), available at: <https://www.oschadbank.ua/ua> (Accessed 5 November 2020).
6. Savluk, M. I. and Pukhovkina, M. F. (2018), *Bankivs'ki operatsii* [Banking operations], 3rd ed, KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. Savluk, V. S. (2018), “Equity as a safeguard for the loss of bank liquidity”, *Banking*, vol. 2, pp. 55-62.
8. Urazova, S. (2016), “Stability of the banking system: theoretical and methodological aspects”, *Banking*, vol. 12, pp. 26-32.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2020 р.